

DET KONGELIGE UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

RETNINGSLINJER FOR UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENTETS FORVALTNING AV STATENS EIERINTERESSER I AKSJESELSKAPER

Retningslinjer fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet med 12.oktober 2005 i medhold Reglement for økonomistyring i staten § 10 og Hovedinstruks for Utdannings- og forskningsdepartementet pkt. 14. Retningslinjene trer i kraft straks.

1. Virkeområde

Retningslinjene fastlegger det ansvar og de forpliktelser som knytter seg til departementets og underliggende virksomheters forvaltning av statens eierinteresser i aksjeselskaper under sitt forvaltningsområde¹.

Der det gjelder særskilte regler for deleide selskaper, er dette spesielt fremhevet.

Eventuelt eierskap sammen med andre departement er også behandlet i retningslinjene.

Forvaltningen av statens eierinteresser skal skje i henhold til gjeldende vedtekter for selskapet, lover, regler, annet regelverk og Stortingets forutsetninger². Henvisningene til annet regelverk i retningslinjene er ikke fullstendig.

2. Ansvar og delegasjon

Statens eierrolle i alle selskaper enten de er helt eller delvis eiet, utøves formelt av Statsråden³ eller den Statsråden gir fullmakt i Utdannings- og forskningsdepartementet. Det administrative ansvar for å forvalte statens eierinteresser for det enkelte selskap skal forankres i en avdeling i departementet⁴. Den som Statsråden har delegert fullmakt til kan delegere videre.

Utdannings- og forskningsdepartementet er i retningslinjene omtalt som departementet. Med departementet menes departementet selv eller den departementet har gitt myndighet.

¹ Bestemmelsene omfatter alle aksjer uavhengig av når de er anskaffet. Aksjer ervervet etter 2003 gjennom anvendelse av overskudd fra forvaltningsvirksomhetens eget overskudd, er også omfattet av retningslinjene.

² Det vises spesielt til Grunnloven § 19, aksjeloven (herunder bestemmelser om statsaksjeselskaper), regnskapsloven, statenes årlige eiermeldinger fra NHD, Lov av 7. mai 2004 om Riksrevisjonens virksomhet; Instruks om Riksrevisjonens virksomhet av 11. mars 2004, kap. 3, Reglement for økonomistyring i staten fastsatt ved kgl. res. 12. desember 2003 samt det aktuelle selskaps vedtekter.

Reglement om forvaltning av eksternt finansiert virksomhet ved universiteter og høyskoler og om disse institusjonenes samarbeid med andre rettssubjekt – rundskriv F-35-02 utformet med hjemmel i Lov om universiteter og høyskoler § 12-4.

³ Forholdet mellom Statsråden og selskapsledelsen i statens selskaper er beskrevet i notat av 27. oktober 1998 fra Statsministerens kontor; St. meld. nr. 22 (2001-2002) – Et mindre og bedre statlig eierskap og NOU 2004:7 – Statens foretningmessige eierskap.

⁴ Delegering av fullmakter til underliggende virksomhet til å forvalte statens eierinteresser innen departementets forvaltningsområde skjer som regel gjennom tildelingsbrevene eller fullmaktsbrev.

3. Departementets utøvelse av eierrollen.

3.1 Generelt

Selskapene skal følges opp i samsvar med overordnede prinsipper for god eierstyring i staten⁵ med vekt på (kfr. også ØR § 10) :

- at den valgte selskapsform, selskapets vedtekter, finansiering og styresammensetning er hensiktsmessig i forhold til selskapets formål og eierskap
- at utøvelsen av eierskapet sikrer likebehandling av alle eiere og understøtter en klar fordeling av myndighet og ansvar mellom eier og styre
- at målene oppnås
- at styret fungerer tilfredsstillende

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal som eier av aksjer eller ved erverv av nye aksjer utøve et aktiv eierskap gjennom generalforsamling med fokus på selskapets formål.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal tilpasse sin eierrolle etter eierandel, selskapet størrelse, egenart, risiko og vesentlighet. Videre skal eierrollen utøves etter aksjelovens bestemmelser om ansvarsfordeling og virksomhetenes vedtekter, samt eventuelle stortingsvedtak og Stortingets forutsetninger. Eierrollen skal utøves slik at den ikke griper inn driften eller de forretningsmessige avgjørelser som hører inn under styre eller selskapets ledelse.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal ha relevant, oppdatert og korrekt informasjon om selskapene for å kunne vurdere sakene som generalforsamlingen skal behandle.

Det skal eventuelt innhentes nødvendig tilleggsinformasjon for å sikre at beslutningene på generalforsamlingen er basert på et forsvarlig grunnlag. Informasjonen danner grunnlag for både den formelle utøvelsen av eierrollen på generalforsamling, eventuell fremlegging av saker av viktighet for Statsråd, oppfølging av aktuelle forutsetninger og vedtak, samt oppfølging av eventuelle krav til avkastning og utbytte.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet er ansvarlig for å vurdere om andre saker enn de lov- og vedtektsbestemte (kfr. aksjeloven § 5-5 eller 5-11) skal tas opp til behandling i generalforsamlingen, og påse at det skjer nødvendig saksforberedelse av disse.

3.2 Generalforsamling

Generalforsamlingen er selskapet øverste myndighet. Departementets styrings- og kontrollmyndighet utøves formelt gjennom deltakelse på generalforsamlingen. Instrukser til selskapet skal skje gjennom vedtak truffet i generalforsamling.

⁵ Viser til St. meld. nr. 22 (2001-2002) – Et mindre og bedre statlig eierskap og NOU 2004:7 – Statens foretningsmessige eierskap.

Statsråden eller den som gis fullmakt representerer statens eierinteresser i selskapet på generalforsamlingen⁶.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet, skal der man er deleier sammen med andre departementer eller andre statlige virksomheter, påse at det skjer en koordinering av forberedelsene til og opptreden på generalforsamling.

For heleide selskaper skal departementet eller den som har fått delegert myndighet innkalle til både ordinær og ekstraordinær generalforsamling og bestemmer innkallingsmåten. Innkallingen skal gjennomføres i henhold til aksjelovens bestemmelser (kfr. aksjeloven § 20-5, 20-6 (3)). Selskapets styre og administrasjon forbereder normalt de saker som fremmes for generalforsamlingen.

3.3 Plan for selskapets formål og eierskap

I heleide selskaper og i selskaper der staten har bestemmende innflytelse skal departementet eller den som har fått delegert myndighet i generalforsamlingen normalt gi styret i oppgave å legge fram for generalforsamlingen plan for selskapet. Planen kan bl.a. omfatte følgende forhold:

- selskapets hovedvirksomhet og mål de kommende år, herunder behov for vedtektsendringer, omorganiseringer, videreutvikling av eksisterende virksomhet og planer for ny virksomhet
- selskapets økonomiske utvikling
- finansieringen⁷, herunder planer for vesentlige investeringer
- selskapets eierstruktur

I selskaper der staten er deleier, kan departementet ta initiativ til at styret får i oppgave å legge fram årlige planer med samme innhold som nevnt over.

3.4 Selskapets mål

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal i forvaltningen av statens eierinteresser vurdere oppnådde resultater samt drift og økonomi. Viderer skal det gjøres en vurdering av selskapenes måloppnåelse med vekt på ivaretagelsen av samfunnsmessige oppgaver og oppnåelsen av sektorpolitiske mål.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal før generalforsamlingen vurdere oppnådde mål, årsresultat, sektorpolitiske mål m.m. og avgjøre hvilke saker som skal fremmes i generalforsamlingen. Målene må ses i sammenheng med selskapets vedtekter og den generelle avkastnings- og utbyttepolitikken som Regjeringen til enhver tid legger til grunn overfor selskaper der staten har eierinteresser.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet må foreta en selvstendig vurdering av ikke-forretningsmessige mål, slik at resultatene som oppnås kan etterprøves for de selskaper som i sine vedtekter ikke stiller krav til økonomisk utbytte.

⁶ I den utstrekning selskapene får tilskudd til drift og investeringer eller til forvaltningsoppgaver, skal det settes vilkår og innhentes rapport i samsvar med reglene for tilskuddsforvaltning. I slike tilfeller utvides rammen for departementets kontroll.

⁷ Virksomheter må ikke påta seg forpliktelser utover aksjekjøp.

3.5 Styrene – funksjon og sammensetning

Departementet eller den som har fått delegert myndighet vurderer om styret i selskapet

- utfører sin lovpålagte oppgaver i henhold til aksjeloven
- er ansvarlig for å realisere de resultatmål som settes av eierne
- følger opp planer for selskapet og eget arbeid
- opptre som et kontrollorgan på vegne av eier og ellers ta føringen i strategiske spørsmål
- fungere som samarbeids- og diskusjonspartner for ledelsen.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet vurderer om styrene fungerer tilfredsstillende ut ifra selskapets formål, vedtekter, instruks gitt av eier i generalforsamling m.m.

Ved oppnevning av nye styremedlemmer skal departementet eller den som har fått delegert myndighet sørge for tilstrekkelig representasjon av begge kjønn i styret. For heleide selskaper og selskaper der staten har dominerende innflytelse vises det til aksjeloven § 20-6.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal videre vektlegge og avveie faglige kvalifikasjoner, personlige egenskaper og kunnskap om sektoren der virksomheten arbeider.

3.6 Rapportering og informasjon til departementet.

I tillegg til den lovbestemte rapportering fra selskapet til departementet som eier skal eventuell ytterligere fast rapportering bestemmes gjennom generalforsamlingen⁸. Utover dette kan det tas initiativ fra eier eller selskap om utveksling og innhenting av informasjon, normalt bør dette skje skriftlig. Dersom det gis muntlig informasjon, skal det tas referat fra møtene som viser hvilken informasjon som ble utvekslet. Hvis det i løpet av året er behov for særskilt informasjonsutveksling mellom eier og selskapet, skal det påses at det ikke bryter med prinsippet om at eierstyring skal skje gjennom generalforsamlingen. Det skal ikke rutinemessig oversendes referater fra styremøtene i selskapene eller andre styredokumenter med mindre det er fastsatt i generalforsamlingen.

Departementet kan som deleier fremme forslag om ytterligere rapportering gjennom generalforsamlingen. Rapporteringen fra deleide selskaper, der departementet har dominerende innflytelse, skal som et minimum oppfylle de krav som fremgår av lov av 7. mai 2004 om Riksrevisjonen og Stortingets instruks til Riksrevisjonen vedtatt 11. mars 2004.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet skal der det er eierskap sammen med andre departementer eller andre statlige virksomheter, sørge for at det skjer en koordinering av rapporteringen og informasjonen.

Virksomheter under departementet som har fått delegert myndighet til å forvalte statens eierinteresser skal én gang per år gi en samlet rapportering om forvaltningen av samtlige eierinteresser under virksomheten. Rapporten skal inneholde informasjon om selskapets utbytte, utvikling, krav til resultat, eventuelle andre krav, styresammensetting m.m.; jf 3.4.

⁸

3.7 Vurdering av mottatt informasjon.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet har plikt til å vurdere all informasjon som mottas med hensyn til oppfølgingsbehov.

4 Departementets rapportering

4.1 Rapportering til Stortinget

Departementet tar årlig stilling til hvilken informasjon som skal gis til Stortinget i budsjettproposisjonen om de hel- og deleide aksjeselskaper som hører inn under departementets forvaltningsområder.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet, skal der man er deleier sammen med andre departementer eller andre statlige virksomheter, påse at det skjer en koordinering av presentasjonen i budsjettproposisjonen.

4.2 Rapportering til det sentrale statsregnskapet

Departementet skal ha rutine som sikrer at korrekt rapportering skjer til det sentrale statsregnskapet i tråd med gjeldende krav til slik rapportering fra Finansdepartementet, jf. departementets hovedinstruks.

4.3 Rapportering til Riksrevisjonen

Departementet er ansvarlig for at det er etablert og fungerer rutiner som sikrer at kravene i lov av 7. mai 2004 om Riksrevisjonen og Stortingets instruks til Riksrevisjonen vedtatt 11. mars 2004 for kontroll med forvaltningen av statens interesser i statsbedrifter, aksjeselskaper m. m. blir oppfylt.

Departementet eller den som har fått delegert myndighet, skal der man er deleier sammen med andre departementer eller andre statlige virksomheter, påse at det skjer en koordinering av rapporteringen og informasjonen til Riksrevisjonen.